

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
Інстытут гісторыі

МІНСК І МІНЧАНЕ: **ДЗЕСЯЦЬ СТАГОДДЗЯЎ ГІСТОРЫІ**

Старонкі гарадскога жыцця

Зборнік навуковых артыкулаў

Мінск
«Беларуская навука»
2025

ЗМЕСТ

Спіс скарачэнняў	3
Приветственное слово	4

Станаўленне і развіццё Менскага княства

<i>Еловичева Я. К.</i> Геологические разрезы г. Минска как природное наследие и туристический потенциал столицы Беларуси	8
<i>Войтехович А. В.</i> Предварительные итоги изучения археологического комплекса на р. Менка в 2023–2024 гг.	15
<i>Русаў П. А.</i> Мацерыковы рэльеф Менскага замка на Свіслачы ў канцэпцыі абароны XI ст.	29
<i>Кошман В. І., Кунаш А. А.</i> Выратавальныя археалагічныя работы 2023 г. на селішчы Козырава (раён вул. Чыжэўскіх г. Мінска)	39
<i>Темушев С. Н.</i> Попытка определения границ Менского княжества XII в.	49
<i>Кузьмин А. В.</i> Особенности формирования и судьба Минского княжения в XI – середине XIV в. (факты и гипотезы)	61
<i>Кошман В. І.</i> Фундаменты царквы на Мінскім замчышчы. Гістарыяграфічны аспект да-тыроўкі аб'екта	86

Менск – цэнтр ваяводства

<i>Голубеў В. Ф.</i> Эпізоды са штодзённага жыцця мінчан у першай палове XVII ст.: запісы ў кнігах гарадскога магістрата	102
<i>Палтаржыцкая Н. М.</i> Звесткі аб узаемадзеянні менскага магістрата з яўрэйскім насельніцтвам у горадзе ў 1663–1680 гг. (паводле магістрацкіх кніг)	110
<i>Палтаржыцкая Н. М.</i> Тапаніміка Менска і яго наваколля ў актавых матэрыялах магістрацкіх кніг за другую палову XVII ст.	120
<i>Флікон-Світа Г. А.</i> Структура, праграма і выканаўцы іканастасаў базільянскай царквы Св. Духа, пазней – праваслаўнага Петрапаўлаўскага сабора ў Мінску ў XVII – першай трэці XX ст.	129
<i>Пашкевіч У. І.</i> Нерухомая маёмасць мінскіх месцічаў паводле актавых запісаў пачатку XVIII ст.	152
<i>Боровой Р. В.</i> Квартал так называемаго Дома масонов	159
<i>Доўнар А. Б.</i> Выбары ў органы самакіравання горада Мінска 1792 г.	184
<i>Боровой Р. В.</i> Планы Минска как исторический источник	192

Губернскі Мінск

<i>Синчук И. И.</i> Минск в Полном собрании законов Российской империи (регесты)	219
<i>Сосонкина В. Ф.</i> Организация лекарственного обеспечения гражданского населения г. Минска в XVII – начале XX века	236

<i>Анофранка Н. В.</i> Выпадкі рабавання дзяржаўных устаноў у Мінску ў першай палове XIX ст.	248
<i>Готин А. А., Готина М. А.</i> Чрезвычайные события в истории Минской губернской гимназии в 1803–1835 гг.	257
<i>Дзянісаў У. М.</i> Гісторыя будынка першага Мінскага гарадскога тэатра ў XIX–XX стагоддзях	271
<i>Пышкала К. Р.</i> Дзейнасць Мінскага сіроцкага суда ў 30–50-х гадах XIX ст.	291
<i>Готин А. А., Готина М. А.</i> Деятельность Минской губернской гимназии после пожара 1835 г.	299
<i>Анофренко Н. В.</i> «От задумчивости, упрямства и дерзости...»: уголовное дело о самоубийстве крепостной Агаты Колесниковой как источник по истории повседневности Минска в 30-х годах XIX в.	325
<i>Ерашэвіч А. У.</i> Падаткаабкладанне жыхароў Мінска (40–50-я гады XIX ст.)	336
<i>Готин А. А., Готина М. А.</i> Преобразования Соборной площади после пожара 1835 г.	353
<i>Бурачонак А. В.</i> Вытворчасць шпалераў у Мінску ў другой палове XIX – пачатку XX ст.	356
<i>Сакольчык А. Э.</i> «И от рождения несчастный, Ты не узнаешь, где твой род»: гісторыі мінскіх падкідышаў другой паловы XIX ст.	362
<i>Восович С. М.</i> История приобретения и благоустройства зданий Минского мужского духовного училища	379
<i>Даўгач Т. В.</i> Гарадская прастора Мінска канца XVIII – пачатку XX ст. праз призму эга-дакументаў	389
<i>Федорук Н. А.</i> Педагогическое созвездие Минска: учителя предметов естественно-научного цикла гимназий и реальных училищ второй половины XIX – начала XX века	396
<i>Филатова Е. Н.</i> Повседневная жизнь населения Минска (по материалам «Минского Листка»)	405
<i>Кривицкий М. А.</i> Появление неопротестантизма в дореволюционном Минске (начало XX в.)	407
<i>Сацукевіч І. І.</i> Дом А. Кратоўскага на былой Юраўскай вуліцы	412
<i>Атнагулов А. И.</i> Минск: авиабомбардировки города	424
<i>Рындін С. Н.</i> Благотворительная деятельность Минской мужской гимназии в годы Первой мировой войны.	441
<i>Тамковіч Ю. В.</i> Могілки Уручка і Копішча: спроба гістарычнага апісання	446

Мінск – сталіца БССР

<i>Пыж Д. С.</i> Распространение советской периодической печати на территории минской губернии (1917–1921 гг.)	453
<i>Комар Е. В.</i> Формирования Рабоче-крестьянской Красной Армии в Минске в 1920–1930-х годах	458
<i>Бароўская В. М.</i> Дзейнасць консульскіх службаў Польшчы ў Мінску (1921–1938 гг.)	464
<i>Петюкевич Т. В.</i> «Коменданта не видать»: жилищное хозяйство г. Минска в письменных обращениях граждан (1921–1928 гг.)	472
<i>Капліеў А. А.</i> Адаптацыя дарэвалюцыйных формаў арганізацыі медыцынскай супольнасці да савецкіх рэалій на прыкладзе Таварыства мінскіх урачоў	477
<i>Бараноўскі А. Л.</i> Вядомыя і невядомыя: яўрэі – ураджэнцы Мінска, работнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (1921–1941)	492
<i>Грузицкий Ю. Л.</i> Первое Минское общество взаимного кредита в период новой экономической политики	505
<i>Дзянісаў А. У.</i> Вывучэнне роднага краю пад гукі «Беларуской марсельезы». Да стагоддзя Першай Усебеларускай краязнаўчай канферэнцыі ў Мінску.	517
<i>Гарматный В. П.</i> Деятельность Комиссии по изучению Западной Беларуси в 1926–1936 гг.	528

<i>Иоффе Э. Г.</i> Советский государственный деятель Семен Гинзбург (малоизвестные страницы биографии).	542
<i>Барабаш Н. В.</i> Участие женщин-работниц в стахановском движении в Минске во второй половине 1930-х годов.	551
<i>Дубовик А. К.</i> Высшие технические учебные заведения в г. Минске в 1930-е годы.	556
<i>Старовойтов М. И.</i> Социально-профессиональный состав населения Минска накануне Второй мировой войны	569
<i>Литвин А. М.</i> Патриотическое подполье на территории Ворошиловского района г. Минска в годы Великой Отечественной войны (1941–1944 гг.)	577
<i>Надточаев В. Н.</i> Подпольная группа «Артур»: рассказывают архивы.	608
<i>Сильванович С. А.</i> Польская диверсионная деятельность в Минске и окрестностях в 1942–1943 гг.	615
<i>Крыварот А. А.</i> Мінская наступальная аперацыя Чырвонай Арміі 1944 г. і ўдзел у ёй беларускіх партызан.	625
<i>Павлова Е. Я.</i> Послевоенное восстановление и развитие г. Минска по материалам личного архивного фонда архитектора В. А. Короля.	634
<i>Монзуль В. Ю.</i> Новые многоквартирные дома г. Минска 1945–1953 гг. в восприятии современников (по материалам Национального архива Республики Беларусь и периодической печати).	647
<i>Мазеу В. Г.</i> Некаторыя аспекты развіцця транспартнай інфраструктуры Мінска ў 1950–1980-х гадах.	655
<i>Русаў П. А.</i> Архітэктурнае асяроддзе парка Піянерскі 50–60-х гадоў XX ст. Заводскага раёна Мінска.	673

Турыстычны патэнцыял сталіцы Рэспублікі Беларусь

<i>Елинская М. М.</i> Современная история герба Минска	685
<i>Ремиевский К. И.</i> Белорусская историко-культурная лента «Майдэборскае права...»: искусство киноповествования на иконографическом материале	694
<i>Казачкова Н. С.</i> История общественного питания в г. Минске	698
<i>Жукова О. Н., Козулина А. А.</i> «Исторический центр» Минска – аттрактивная туристическая зона.	706